

Monilajinen oikeudenmukaisuus ja hyvinvointi?

Valtteri Aaltonen
Tutkijatohtori
Helsingin yliopisto

Kohtuus Vaarassa
Joensuun yliopisto
10.10.2025

20/10/2025

Esityksen agenda

- Monilajinen oikeudenmukaisuus?
- Ajatuksia
- ...hyvinvoinnista
- ...monilajisuuden ja kohtuullisuuden yhteydestä
- ...ja muutoksen aikaansaamisesta.

Monilajisen murroksen mahdollistaminen kaupungeissa ja seutukunnissa (MUST) -hankkeen tavoitteet

- Luoda **ajattelutavan muutos luontopohjaisten ratkaisujen suunnitteluun ja hallintoon** kehittämällä uusia teorioita, menetelmiä ja käytännön työkaluja, jotka mahdollistavat kaupunkien ja alueiden **monilajisen siirtymän**.
- Luoda **monilajinen liike**, joka edistää monilajista siirtymää tuomalla yhteen yhteisöt sekä eri lajien tarpeet, ja edistämällä osallistavampaa demokratiaa.

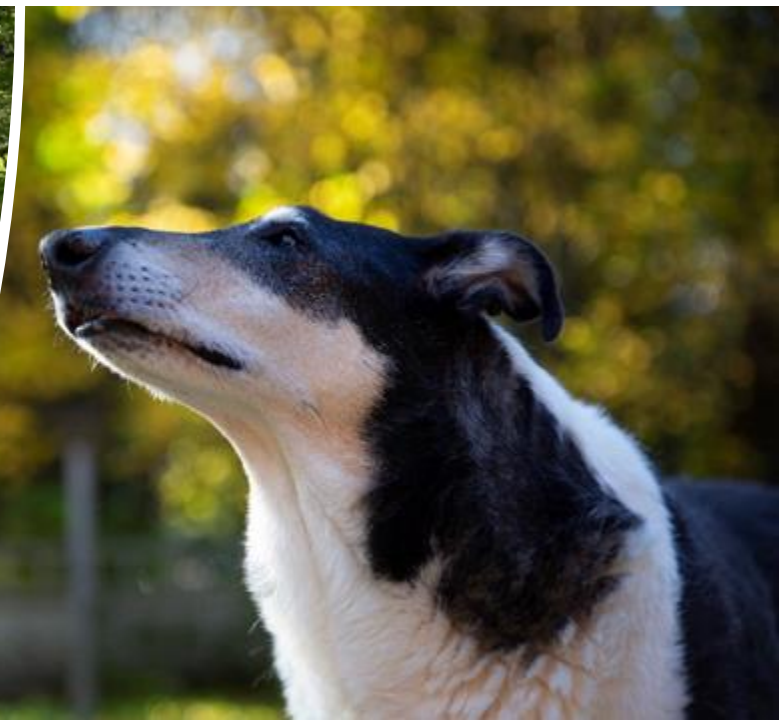

Lähde: Rautio

Miten voimme huomioida
oikeudenmukaisuuden
luontopohjaisten
ratkaisujen
päättöksenteossa sekä
ihmisen että muiden lajien
näkökulmasta?

Miten jaamme
luontopohjaisten
ratkaisujen hyödyt ja
kustannukset reilusti
ihmisten ja muiden lajien
välillä?

Lähde: Raymond, Rautio, Shutterstock

Tarvitaan monilajisen oikeudenmukaisuuden näkökulmaa

Monilajinen oikeudenmukaisuus tarkoittaa **tahtoa suunnitella toimintaamme niin, että mahdollisimman moni eri laji ihmisen ohella voi menestyä ja voida hyvin**. Emme siis arvioi vain haittoja vaan pyrimme parempaan.

Monilajista oikeudenmukaisuutta on ottaa huomioon helposti äänettömäksi jäävät ryhmät kuten lapset, erilaiset vähemmistöt, lemmikit, pienikokoiset eliöt kuten hyönteiset, hankalaksi koetut tai tuotteeksi mielletyt eläimet tai vaatimattomat kasvit.

Mitä monilajinen oikeudenmukaisuus voisi tarkoittaa käytännössä?

1. Näkökulmien edustaminen

Tunnustetaan ekosysteemien ja eliöiden laaja kirjo ja näiden erilaiset tarpeet ja haavoittuvuudet. Luodaan tilaa näiden huomioimiselle ihmisten päätöksentekoprosesseissa ja muussa ihmistoiminnassa.

Keihin päätökset vaikuttavat, keiden näkökulmilla on edustaja? Mitkä äänet jäävät kuulematta? Miten muiden lajien haavoittuvuus huomioidaan? Miten voimme käytännössä edustaa erilaisten lajien tarpeita ja näkökulmia päätöksentekoprosesseissa?

2. Hyötyjen ja haittojen jakautuminen

Tunnistetaan ihmisten toiminnan aiheuttamat haitat ja hyödyt eri lajeille ja ekosysteemeille. Kehitetään syntyvien haittojen ja hyötyjen tasapainoa koko ekosysteemien, lajien ja eliöiden kirjon yli.

Keihin ihmistoiminta vaikuttaa, ja miten? "Who counts as nature, for whom and at what cost?" (Haraway)

3. Toimijuus

Eri toimijoiden prosessien ja näkökohtien tunnistaminen. Ekosysteemien toisiinsa kietoutuneiden prosessien huomioiminen. Erilaisten äänien osallisuuden varmistaminen.

Miten ihmisten prosessit voisivat edistää merkityksellisiä yhteyksiä erilajisten otusten välillä ja edistää kaikkien elävien olioiden toimijuutta?

Monilajinen oikeudenmukaisuus

Perusperiaatteet	Kuvaus ja tavoite
Suhteellisuus ja keskinäiset yhteydet	Korostetaan monimutkaista suhteiden ja riippuvuuksien verkkoa, jonka osa ihmiset ovat ja joka on olemassa kaikkien elämänmuotojen välillä.
Kaikkien olentojen itseisarvo	Kaikkien olentojen ja ekosysteemien itseisarvon ja arvokkuuden tunnustaminen ihmisen hyödyistä riippumatta. Ihmisen poikkeuksellisuuden haastaminen.
Reagointikyky ja tehtävät	Tunnustetaan ihmisen vastuu reagoida haavoittuvuuksiin ja kohdella kaikkia olentoja niiden luontaisen arvon mukaisesti.
Intersektionaalisuus: puututaan systeemiin epäoikeudenmukaisuuksiin	Haastaa ja muuttaa taustalla olevia valtarakenteita ja eriarvoisuutta, jotka ylläpitävät ihmisiin ja muihin olentoihin kohdistuvaa vahinkoa ja hyväksikäyttöä. Sen tunnustaminen, että inhimillinen epäoikeudenmukaisuus ja sorto ovat kietoutuneet systeemiseen eriarvoisuuteen, joka vaikuttaa kaikkiin eläviin olentoihin.
Omaisuuksien ja omistuksen kyseenalaistaminen	Puretaan tai käsitteellistetään uudelleen perinteiset käsitykset ihmiskeskeisestä toisten omistajuudesta.
Edustus ja toimijuus	Sen varmistaminen, että muut olennot eivät ole inhimillisten päätösten passiivisia vastaanottajia, vaan heidän etujaan harkitaan ja edustetaan aktiivisesti.

Suomennos af Hällström (2025) pohjalta

Planetaarinen hyvinvointi?

Planetaarinen hyvinvointi

Planetaarinen hyvinvointi on kestävyysajattelua laajentava näkökulma, joka kunnioittaa koko elonkirjon mahdollisuuksia hyvinvointiin. Planetaarisen hyvinvoinnin keskiössä on luonnonjärjestelmien ja ekosysteemien toiminnallinen eheys, joka luo edellytykset ihmisten ja muun luonnon tarpeiden tyydyttämiseksi ja lajityypilliselle elämälle nyt ja tulevaisuudessa.
(JYU Wisdom, 2024)

Leikin merkitys osana hyvinvointia?

- Hyvinvoivat elolliset leikkivät. Turvattomuus, väkivalta, pakottaminen eivät ole leikin asia (kts. Graeber, 2014)
- Taivaalla kieppuvat pääskyset? Selällään kiehnäävät koirat? Ihmislapset? Ystävien kanssa iloitsevat aikuiset?
- Leikki ja uusien asioiden kokeileminen ja oppiminen **tuottaa** merkityksellisyyttä ja hyvinvointia (kts. Dewey, 1934)

Monilajisuus ja kohtuullisuus?

- Tammikuussa 2025 uutisoitiin majavista, jotka olivat rakentaneet padon säästään aikaa, rahaa ja aineellisten resurssien käyttöä Tšekin tasavallassa.
- **Degrowth (dekasvu / kohtuus)**
→ aineen ja energian läpikulun vähentäminen (Heikkurinen, 2024) välttämätöntä planeetan ekologisesti kestäväen tulevaisuuden kannalta.

Beavers build planned dams in protected landscape area, while local officials still seeking permits

🕒 01/31/2025

Beaver | Photo: Fritz Geller-Grimm, Wikimedia Commons, CC BY-SA 3.0

must
Enabling multispecies transitions

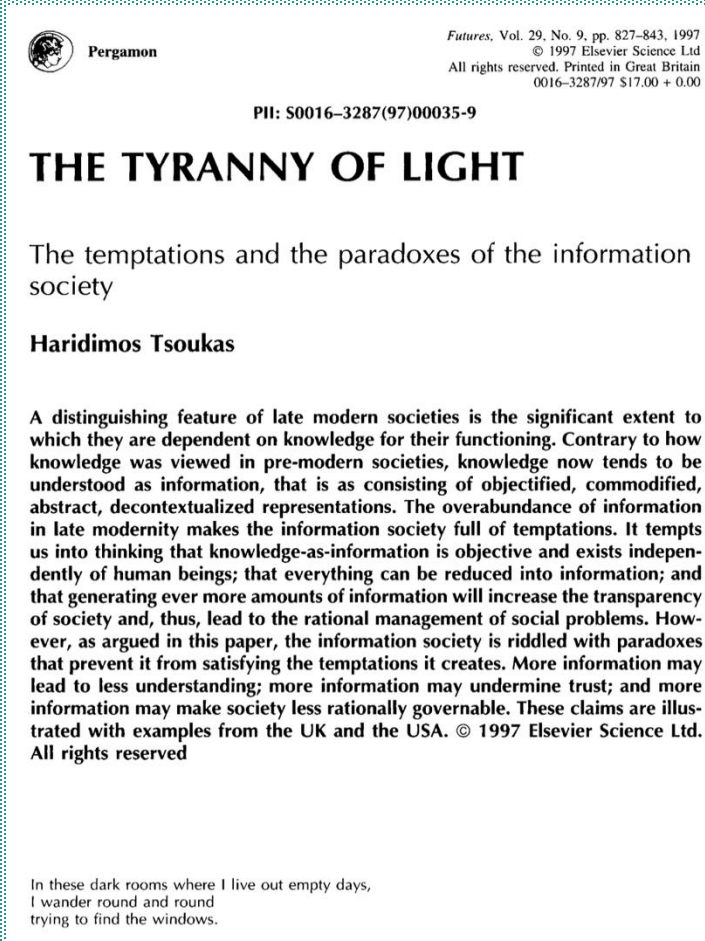
Muutoksen mahdollisuuksia

- **Tiedon ja ymmärtämisen merkitys**
- **Tarinat (kauno-/tietokirjallisuus) ja keskustelun laajentaminen**
- **Käytännön kokeilut ja yhteiskunnallinen vaikuttavuus**

Tieto ja ymmärrys

Vuoropuhelu rakentaa ymmärrystä

- Tietoyhteiskunta → Loputon määrä tietoa myös tarvituista ekososiaalisesti oikeudenmukaisista ratkaisuista mutta **ymmärrys** on hukassa (Tsoukas, 1997).
- **Tuottava vuoropuhelu** on menetelmä luoda ymmärrystä kuuntelun ja oman kokemuspohjaisen ääneen puhumisen vuorottelun kautta (Tsoukas, 2009).
- Vuoropuhelussa tavoite on **yhteisoppiminen** – erottuu neuvottelusta tai väittelystä!
- **Erimielisyys** on lähtökohta uuden oppimiselle ja ymmärryksen rakentamiselle

Alhanen, K. (2016) *Dialogi Demokratiassa*. Gaudeamus.

Alhanen, K. (2024) *Dialogikirja*. Into Kustannus.

Samaistumisen merkitys

Kauno- ja tietokirjallisuutta:

- Gustafsson, L. (2023) Mikään ei todella katoa
- Kauppinen, J. (2021) Heräämisiä - Kuinka minusta tuli luonnonsuojelija?
- Kauppinen, J. (2025) Kertomus Maasta – Ratkaisuja ilmastonmuutokseen ja luontokatoon
- Kytömäki, A. (2017) Kivitasku
- Kytömäki, A. (2020) Margarita
- Tsing, A. L. (2020) Lopun aikojen sieni: Elämää kapitalismin raunioissa.
- Turpeinen, I. (2023) Elolliset

MUST Festival 2025 kirjailijailta toukokuussa 2025

Velkajarrun sijaan vanhat velat olisi syytä nollata

Pääministeri Petteri Orpon (kok) hallitus valmistelee velkajarrua, jonka avulla pyritään sitouttamaan ja ohjaamaan tulevia hallituksia. Ehdotus on herättänyt laajaa kritiikkiä asiantuntijoiden keskuudessa.

Myös Helsingin Sanomien pääkirjoituksessa (27.8.) kyseenalaistettiin minkään numeerisen arvon merkitystä lainsäädännössä, mikäli sen saavuttamistapa ei ole tiedossa.

Tässä kirjoituksessa haluan tuoda esiin, että velkoja on erilaisia. Luontoa ja todellisuutta koskeissa velkasuhteissa on oltava varovainen, mutta paperille merkityt (tietokannoissa olevat) rahalliset velkasuhteet ovat lopulta vain ihmisten välisiä sopimuksia, joita voidaan muuttaa.

Kirjailija Anni Kytömäki sivuaa kirjassaan *Mirabilis* teemaa ”luonto perii velkansa”. Tällä viitataan siihen, että kaikki, mitä luonnosta – metsistä, järvistä, meristä ja maan uumenista – otetaan, on tavalla tai toi-

sella lainassa. Erityisesti Euroopasta ja Yhdysvalloista juontuvat globaalisti levinneet poliittiset ja taloudelliset toimintatavat ovat johtaneet siihen, että luonnolta otetaan, mutta takaisinmaksua ei tehdä.

Tämän seurauksena ilmasto lämpenee, maasto- ja metsäpalot sekä tulvat ovat yleistyneet ja jäätiköt sulavat. Myös merivirrat sekä ainutlaatuiset ekosysteemit maassa ja merellä, muun muassa koralliriutat, uhkaavat kuolla. Tämä on velkaa, jota luonto perii meiltä ihmisiltä. Onko mahdollista maksaa takaisin velkaa sukupuuttoon tuhotuista lajeista?

Petteri Orpon hallituksen velka on erilaista. Se on olemassa numeerisina arvoina tietokannoissa. Poliitikot saavat ihmiset huolestumaan siitä vaalien alla. Myös mediassa puhutaan velasta.

Luontovelka on kuitenkin todellista: tappavia helleaaltoja, köyhtyneen maaperän aiheuttamia ruuantuotannon haasteita vaihtelevissa ilmasto-olosuh-

teissa, uusia tauteja ja katoavaa luontoa.

Ihminen on kehittänyt erityisesti velan ja luoton käsitteen tuhansia vuosia sitten. Velat on kuitenkin jätetty historiassa maksamatta yllättävän usein. Velasta koitui yhteiskunnallisiin vaikeuksiin (esimerkiksi orjuus) on ajoittain vastattu velkojen armahduksilla. Tuhansien vuosien takaa Mesopotamiasta tiedetään, että velat mitätöitiin säännöllisesti uuden kuninkaan noustua valtaan ja orjat saivat palata koteihinsa. Raamatussa puhutaan myös riemuvuosista, jolloin velat (synnit) annettiin anteeksi ja ihminen aloitti puhtaalta pöydältä uudessa ajassa.

Velkajarrun sijaan yhteiskunnallisesti epävakana ilmastokriisin ja luontokadon aikakautena vanhat velat olisi syytä nollata.

Saksaa ei kannata seurata velkajarrun vaan velka-armahduksen takia. Saksan velat armahdettiin toisen maailmansodan jälkeen tunnetuin seurauksin.

Valtteri A. Aaltonen
tutkijatohtori, Espoo

HS 11.9.2025
Ilmastokriisi ja
luontokato
perustelevat velka-
armahduksen

Ankkapartio-kampanja kesällä 2021

- Lumeton talvi ja pandemia vuonna 2020, kumppanuusmaatalous (PieniKylä) ja espanjansiruetanat
- Pienkeräyskampanja vuonna 2021.
- Yhteensä 3100 € lahjoituksia → käytettiin videotuotantoon.
- Paikalliset ankkapartiot Fiskarsissa ja Tuusulassa vuonna 2022.

HS Helsinki • Viikko 24

Uutiset II

Valtteri Aaltonen on espoolaisen Pienikylä-maatalon satokumppani. Tilan maanviljelijä Melina Helmsch opetti ankaa syömään etanoita.

Ankkapartio syö piinaavat espanjansiruetanat ja niiden munat

Espoolainen Valtteri Aaltonen haluaa perustaa liikkuvan ankkapartiopalvelun. Se torjui ja ennaltaehkäisi haitallisen vieraslajin aiheuttamia ongelmia.

Ankkojen omistajat Raija Raunemaa (vas.) ja Marjo Hangasluoma seuraavat ankkojen työtä. LAURA OKKO

Ankat ovat asustaneet Tuusulan Anttilanrannassa nyt reilun vuoden ajan.

– Hankimme nämä ankat sitä varten, että ne siivoaisivat meidän oman Anttilanrannan etanoista ja kotiloista. Nyt ne siivoavat myös kaikkialla muualla, ankkojen toinen omistaja **Raija Raunemaa** naurahtaa.

Vuonna 2022 kaksi ankkapartiota!

- Vuorovaikutus mediaan mahdollistaa näkyvyyden.
- Fiskars – ankkapartiokokeilu hankerahoituksella
 - Fiskarsissa on edelleen ankkapartiotoimintaa!
- Tuusula – osallistava budjetointi (kuva)

KIITOKSET!

Contact:
valtteri.aaltonen@helsinki.fi

Connect in LinkedIn:

